

QOCALIQDAN CAVANLIĞA QAYIDIŞ

Zakir BAYRAMLI

(Əvvəli ötən saylarımızda)

Beşinci fəsil

PİS VƏRDIŞLƏR SAĞLAMLIĞIN DÜŞMƏNİDİR

*İstəsən güzgütək saf olsun ürək,
Sinədən on şeyi atasən görək:
Haram, qeybət, kin, paxıllıq, tamah.
Kibir, riya, həsəd, ədavət, kələk.*

N.Gəncəvi

Həyat – vərəqləri ağ kağızdan ibarət olan yazılma-
mış kitaba bənzəyir. Həmin kitabı elə səliqəli, təmiz
və qayda-qanunla yazmalısən ki, orada səhvə yol ver-
məyəsen. Çünki bu kitab hec bir pozğunluq və ləkə gö-
türmür. Ona görə də bu kitabı tələsmədən, səbirlə, bi-
lik və bacarıqla, möhkəm iradə ilə təmiz və aydın yaz-
maq lazımdır. Ona görə ki, səhv yazılmış səhifələri
yenisi ilə dəyişdirməyə və ya üzünü təzədən köcürmə-
yə hec kimə icazə verilmir.

Bu fəsildə mən sağlamlığın düşməni olan pis vər-
dişlərdən söhbət acacağam. Yer üzündə sağlamlığa
ağır zərbə vuran, onu ömürlük şikəst edən vər-
dişlər coxdur. Bunları saymaqla qurtaran deyil.

İnsanın sağlamlığını əlindən alaraq onun ömrünü
qısaltdan cox amillər vardır. Ancaq bu yazıda mən on-
ların yeddisindən söhbət acacağam. Bunlar aşağıdakı-
lardır:

1. Paxıllıq.
2. Lovğalıq, eqoistlik, özündənşad.
3. Açıq gözük və tamahkarlıq
4. Açıq və qəzəb hissi, qisas almaq istəyi.
5. İnciklik, tamam ruhdan düşmək, utancaqlıq və
küskünlük. Qəm və kədər hissini cilovlaya bilməmək,
məyusluq.
6. Özünü günahkartək görmək və xəcalətli kimi
aparmaq.

7. Kəskin ruh düşgünlüyü, hec kimi eşitməmək və
hec kimə inanmamaq. Ümidsizlik, özünə, yaxınlarına,
sabaha və gələcəyə inam hissini tam itirmək və b.

Bu vər-
dişlərin hamısı mənfi enerjili, mənfi yüklü-
dür. Psixologiya elmi cəhətdən sübuta yetirmişdir ki,
təyinatından və məqsədindən asılı olmayaraq pis vər-
dişlərin hamısı insanın psixologiyasını zədələyir. Psixi
proseslərin tarazlığını pozur. İnsanda psixi gərginlik
yaradır. Şən ovqatını, iştahasını və yuxusunu pozur,
qanını qaraldır, əsəblərini gərginləşdirir, üzündəki se-
vinci, dilindəki şirinliyi yox edir. Bu xislətli insanlar
təkcə özünü haqlı sayır. Ətrafındakılardan zəhləsi
gedir, onlardan şübhələnir, ehtiyat edir. Bütün bu əla-
mətlər isə insanı sağlam düşünməyə, parlaq sürətdə
özünüdərkə, aydın şəkildə irəlini görməyə manecilik
törədir. Həmin pis vər-
dişlərdən biri də **yemək
acgözlüyü**dür. Onun adını xüsusi cəkmək istəyirəm.

HAŞIYƏ. Mədənin qida tutumu təqribən 500-700
qramdır. Cox yeyəndə o genişlənir və aşağı düşür. Bu
isə bütün orqanların normal işinə manecilik törədir. Ən
birinci ürəyin normal tonusu aşağı düşür. Cox yemək,
mədəni normadan artıq qida və ickilərlə, xüsusilə
“rəngli” və ya “cirkli” (cay, kofe, pivə və b.) yüklə-
mək ucbatından insanlarda normadan artıq kökəlmə,
daha sonra isə piylənmə yaranır. Nəticədə orqanizdə
piylənmə bir cox xəstəliklərə yol göstərən və “gəl-
gəl”- deyən acıq qapı rolunu ifa edir.

Həyat təcrübəsi və elmi tədqiqatlar sübut edir ki,
pis vər-
dişlərin hamısı xəstəlik boğcasıdır. O bütün
xəstəliklərin mənəvi və erkən ölümün əsas səbəbkə-
rəkdir. Çalışın ki, bu boğcaya toxunmayın, onu acmayın.
Acsanız müxtəlif xəstəliklər zərərverici həşərat kimi
sizin canınıza daraşacaqdır. Və ölənəcən sizdən əl
cəkməyəcəkdir. Ona görə də pis vər-
dişlərin əlinə hec

vaxt öz saqqalınızı və ya saçınızı verməyin. Çünki nə
saqqalınızda və saçınızda tük, nə də canınızda
möhkəm sağlıq qalacaqdır. Əgər ixtiyarınızı onun əli-
nə verəcəksinizsə, onda özünüzdən küsün, atalar de-
mişkən “özü yıxılan ağlamaz”.

Mən üzümü bütün insanlara tutub deyirəm: **“Sağ-
lamlıq cətin və uzun mübarizə yoludur.** Yer üzündə
bütün canlılar yaşamaq uğrunda mübarizə apardığı hal-
da niyə biz öz sağlamlığımızı qorumaq uğrunda sona-
dək mübarizə aparmayacağıq. Bu mübarizədə təc-
cümümüzdən deyil, həkimlərin, psixoloqların, pedaqoqların
qüvvəsindən və zəngin təcrübəsindən bəhrələnmə-
yə, müdrik ağsaqqalların və ağbircəklərin uğurlu hə-
yat yolundan, onların zəngin təcrübəsindən və dəyərli
məsləhətlərindən istifadə etməyə. Günü-gündən inki-
şaf etməkdə olan tibb elminin son nailiyyətlərindən,
müasir psixologiya və pedaqogikanın müasir elmi təc-
rübəsindən, ən yeni metodlarından və
texnologiyalarından faydalanmağa. Sağlamlığımızı
qoruya. Həyat cox gözəl və olduqca şirindir. Hec ki-
mə bu dünyaya ikinci dəfə gəlmək şansı verilməyib.
Ona görə də gəlin bir olaq, belə asanlıqla və tezliklə
xəstəliklərə və amansız ölümə təslim olmağa. Sizə
şəxsi sağlamlığınızın qorunmasında iti ağla, möhkəm
səbirə, polad iradəyə, özünəinamə, tükenməz psixolo-
ji gücə malik olmağı arzu edirəm. Və sonadək sağlam-
lıq adlı bu məqsəd uğrunda inamla və ilhamla müba-
rizə aparmağa çağırıram”.

İKİNCİ BÖLMƏ

**GƏNCLİK ÖMRÜN BAHAAR CAĞI,
HƏYATIN CİCƏKLƏNƏN VAXTIDIR**

Ömrün təməli, təptəzə dövrəndi cavanlıq.
Meydanda həyat eşqinə cövləndi cavanlıq.

Dünya evinin cümlə bəşər nəsli icində,
Cılqın, “dəlisov”, bir igid oğlandı cavanlıq.

Həm güclü, cəsarətli və həm elmə həvəskar,
Qurmaqla, yaratmaqla ötən andı cavanlıq.

Zakir, əbədi, ardı kəsilməzdi bu dövrün,
Haqdan yazılan bir ulu fərmandı cavanlıq.

Altıncı fəsil

GƏNCLİYƏ DÜNYANIN GÖZÜ İLƏ BAXARKƏN

Gəncliyin psixoloji xarakteristikasını təhlil edən
psixologiyaya dair ədəbiyyatda **gənclik – fiziki cəhət-
dən yetkinliyin başa çatması çağı kimi izah edilir.**
Gənclik ömrün elə bir vaxtıdır ki, həmin yaş dövrünə
daxil olan insanların getdikcə özünə xas olan yüksək
keyfiyyətləri tədricən üzə çıxmağa başlayır. Dünya öl-
kələrində gəncliyin yaşı mübahisəlidir. Lakin hazırda
ölkəmizdə qəbul edilən gənclik yaşı 14 yaşdan başla-
yır 29 yaş başa çatanda qurtarır.

Gənclərin dünyaya baxışının formalaşması, mükəm-
məl təhsil alması, arzusuna müvafiq peşə seçməsi, ixti-
sasına uyğun işlə təmin olunması, yaşlılıq mərhələsinə
qədəm qoyması və b. onların həyat fəaliyyətinin əsas
ələmətdar hadisələri kimi yadda qalır. Gənclik yaşı öz
coşqunluğu, romantikliyi, arzuların saysız və sərhədsiz
olması ilə seçilir. Bu yaş mərhələsi başqa yaş dövrlərindən
köklü sürətdə fərqlənir. Ömrün bu fəsilini insanların
öz şəxsi gücünü, qüvvəsini cəvkliliklə, xüsusilə
böyük həvəslə və istəklə fiziki və elmi işlərə sərf et-
mək bacarığının üzə çıxarması, onların gələcək
uğurlarının bünövrəsi hesab etmək olar. Bu dövrün əsas
şuarı köhnəni ləğv edib yenisini yaratmaq arzusunun cin
olmasına nail olmaqdır. İnamlı və yüksək ruh yüksək-
liyi ilə irəli getmək, arzu və istəklə yeniliklər, dəyişik-
liklər etmək, keçmişdən ibrət dərsi götürmək gənclik
yaş dövrünün əsas xüsusiyyətlərindəndir. Müdriklər de-
yib ki, qoca dünyada cavanlar coxlu qanadlı arzularla,
qocalar isə saysız şirin xatirələrlə yaşayırlar. Bu insan
ömrünün dəfələri isbat olunmuş həyat teoremidir. An-
caq cavanların arzularının cin olması isə onlardan bilik,
bacarıq və zəhmət, eləcə də cəvklilik tələb edir. İnsanın
psixi inkişafının dinamikasını, yaş xüsusiyyətlərinin qan-
unauyğunluqlarını öyrənən yaş psixologiyasına görə
gənclik yaşı 14-29 yaş hesab olunur. Bu dövr öz inkişaf
səviyyəsinə görə isə iki mərhələyə bölünür: erkən
gənclik (14-18 yaş) və yetkin gənclik (19-29 yaş). Bu
yaş dövrlərində gənclərdə bütün bilik və bacarıq, iste-
dad, şəxsi qabiliyyət, maraq, meyl və məsuliyyət hissi
dərəcəsi, həyat adlı məkanda öz yerini axtarıb tapmaq
səriştəsi inkişaf edir. Bu vaxt ilkin gənclik mərhələsinin
yaş xüsusiyyətlərini özündə əks etdirən gənc məktəbli
oğlan və qızlarda artıq psixi keyfiyyətlər səviyyəsində
formalaşma başlayır. Və hələ tam bərkiməmiş bu köv-
rək xüsusiyyətli həmin keyfiyyətlər gündən-günə möh-
kəm xarakter almaqla öz davamlılığını daha da artırır.

“Gənclik” adlanan ömrün bu fəslə insan həyatında
elə bir məqamdır ki, cavanlar gərək bu müddətdə elm
və bilik xəzinəsindən özünə həvəsi, istəyi müqabilin-
də bacardığı qədər cox pay götürsün. Və götürdüyü bu
paydan bütün ömrü boyu həyat, əmək və istirahət şə-
raitinin səmərəli kecməsi üçün istifadə etməyə çalış-
sın. Gəncliyi bəzi müdriklər, ağsaqqalar “qaynar qaz-
an”a da bənzədiblər. Bənzətmə yerində işlənsə belə
bu qazanı cox qaynamağa, yəni daşmağa qoymaq ol-
maz. Həmişə onun qaynama həddi ciddi şəkildə
gözlənilməlidir. Əgər unudulmaz gənclik dövründə
səhlənkərliyə yol verib bu qazanı normadan artıq qay-
natsan, onda orta yaş, yaşlı və qocalıq mərhələlərində
böyük əziyyət və cətinliklərlə üzləşəcək, hətta zərərə
düşəcəksən.

Gənclik ömrün dadı, ləzzəti və tərifli şairlərin dilin-
dən, dodağından hec vaxt düşməyən, ömür boyu hamı
tərəfindən ürək yangısı ilə xatırladılan bir çağdır. O
həm qiymətli, həm də gül kimi zərif və incədir. Lakin
ona daim diqqət yetirmədən, əhəmiyyət verməyib səh-
lənkarlıq etsən, bu dövrü düşünləməmiş hərəkətlərlə
kecirsən yaxşı nəticə almazsan. Çünki pis vər-
dişlərə, təhlükəli, qanunsuz işlərə və qorxulu əməllərə meyl
edən, qeyri sağlam həyat yoluna düşən gənclərin gülə
bənzəyən həmin həyatları tez bir zamanda solub gedə
bilir. Gənclik həm də bioloji, psixoloji, psixoseksual
və sosioloji baxımdan da həyatın ən yüksək inkişaf
dövrüdür. Bu dövrdə insanın əxlaqi saflıq, mənəvi
zənginlik, özünüdərkəmə səviyyəsi, mənlik və əxlaq
şüuru, eləcə də bu kimi başqa ali keyfiyyətləri forma-
laşmaqda davam edir.

Bu sadalanan xüsusiyyətləri bir-bir təhlil etsək, ha-
mısının yüksək insanı keyfiyyətlər olduğunu görürük.
Nəticə bəllidir. Yətinəcə ağılakamala malik olan
gənclər get-gedə həyatın mənasını dərk etməyə
başlayırlar. Ağıllı, bilikli, bacarıqlı, ayıq-sayıq və
uzaqgörən həmin gənc insanlar tezliklə ağılın və sağ-
lam düşüncənin gücü ilə zamanın nəbzini tuta bilirlər.
Bu özünüdərk uşaqlıq və yeniyetməlik dövründəki
kimi cox kövrək hisslərlə deyil, artıq bir necə dəfə sı-
naqdan çıxmış hisslərlə həyata vəsiqə alır.

Gənclik haqqında dünyanın dahi mütəfəkkirləri,
şairləri, yazıçıları, digər ədəbi, bədii, texniki yaradıcı-
lıq və başqa sənət adamları öz gözəl fikirlərini söylə-
miş, bu barədə minlərlə əsər yazıb-yaratmışlar. Dahi
Azərbaycan şairi və mütəfəkkiri **Nizami Gəncəvi**
(1141-1209) qələmə aldığı aşağıdakı şeirində cavanlıq
(gənclik) gününü qüdrətli və ecəzkar poeziyanın dili
ilə belə tərənnüm etmişdir:

Həyat aləmində hər şeydən üstün,
Cavanlıq günüdür ən qiymətli gün.
Dünyada həyatdan yaxşı şey nədir?
Gənclik günü ömrə bir nümünədir.
Azərbaycan şairi və mütəfəkkiri **Əfzəladin Xaqə-
ni** isə (1120-1190) gəncliyi qızıl hesab edir, lakin əlin-
dən tez çıxdığına görə olduqca təəssüflənir:

Gənclik bir qızıldır, ömrün əlindən,
Düşərək torpağa yox oldu birdən.
Tapmaq həvəsilə həmin qızıllı,
Torpağı yuyuram göz yaşım ilə mən.

Alman filosofu **Şopenhauer Arturun** (1788-1860)
gənclik haqqında dedikləri isə belə bir məzmun kəşb
edir: “Gəncliyin nəzərincə həyat sonsuz, uzun gələcək-
dir, qocalığın nəzərincə cox qısa keçmişdən ibarətdir”.
Fransız yazıçısı **Rivarol Antuan de** (1753-1801) də
gənclər haqqında öz düşüncələrini belə izah edib:
“Gənc oğlanlar qadınlarla özlərini cəsarətsiz varlılar ki-
mi aparırlar, qocalar isə sırtıq diləncilər kimi”. Azər-
baycan şairi və dramaturqu **Hüseyn Cavid** (1882-1941)
gəncliyi şeiriyyətin dili ilə belə tərənnüm etmişdir:

Gənclik, əlbəttə başqa nemətdir,
Ən umulmaz böyük səadətdir.
Türkiyə yazıçısı **Nazim Hikmət** (1902-1963) də
gəncliyə yüksək qiymət verərək bu barədə öz fikirlərini
bədii dillə belə ifadə edirdi: “Gənclik – arzu,
inam, igidliyə həvə deməkdir. Gənclik – lirika və
romantikadır. Bu, gələcək üçün tükenməz arzudur.
Bütün yaxşı əməllərən başlanğıcıdır”.

Rus yazıçısı **Qoqol Nikolay Vasilievic** (1809-
1852) gənclik haqqında belə bir kəlam işlətməmişdir:
“Gənclik ona görə xoşbəxtlikdir ki, onun gələcəyi var”.
Hind şairi **Dəhləvi Əmir Xosrov** (1253-1325) isə
poeziyanın dili ilə gənclərə belə bir nəsihətlə müraciət
edirdi:

Qoca yetkinliyi göstər gənclikdə,
Şöhrəti, hünəri sevir gənclik də.
Səni haqlayanda bir gün qocalıq,
Müdrik qocalar tək qazan ucalıq...
Rus ədibi və filosofu **Gertsen Aleksandr İvanovic**
(1812-1870) gəncliyi keyfiyyətə belə qiymətləndirib:
“Gənclik həmişə fədakardır”.

(Davamı 9-cu səhifədə)

(Əvvəli 8-ci səhifədə)

Alman yazıçısı **Pol Jan** (1763-1825) isə gəncliyi belə dəyərləndirib: “Ruhun gəncliyi əbədidir, əbədilik isə gənclik deməkdir”. Fransız yazıçısı **Rivarol Antuan** (1753-1801) ikinci dəfə gənclik mövzusunda müraciət etmiş “Xəyal – gəncliyin dostudur” – deyərək öz dahiyanə fikrini söyləmişdi. Azərbaycan şairi **Humam Təbri-zi** (XIII-XIV əsrlər) isə gəncliyin romantik qaydada bədi təsvirini verərək belə yazırdı: “Gənclik ay işıqlı gecələr kimidir. Ağıllı adamlar bu gecələr yatmaz”.

Gəncliyə aid atalar sözləri:

Gənclik gözəllik deməkdir.
Gənclik ömrün baharıdır.
Gənc yaşlarından namusunu qoru.
Gənclikdən qocalığa ömür saxla.
Gəncliyin yükünü gənclikdə cəkərlər.
Cavan baş bir canax qandır.
Cavan işlər, qoca dişlər.
Cavanlıq bir dəfə olar, qocalıq da bir dəfə.
Cavanlıq əlamətidir.
Cavanlıq gözəllikdir, onu bəzəmək artıqdır.
Cavanlıq soltanlıqdır, bacarsan saxla.
Cavanlıqda qocalığa güc saxla,
pullu gündə pulsuz günə pul saxla,
savaşanda barışmağa üz saxla.
Cavanlıqda daş daşı,
qocalanda ye aşı.
Cavanlıqda zəhmət cəkən,
qocaldıqda möhnət cəkməz.
Cavanlıqda pul qazan,
qocalıqda - qur, qazan.
Cavanlıqda həlimlik,
qocalıqda səlimlik.
Cavanlığın qədrini bilmək gərək.

Gəncliyin qiyməti bilinse, qocalığın şikayəti azalar.

Gənclikdə qazanılan bilik, qocalıqda müdriklik deməkdir.

Ehtiyatsız cavan xəstə qocadan tez ölər.

Cavanlıqda dözümlü olan, qocalıqda xoşbəxt olar.

Gəncliyə aid aforizmlər:

Şöhrətə gənclik can atır, qocalıq qovuşur.
Cavanlıqda – cəsərət, qocalıqda-ucalıq.
Gəncliyində özünə gün ağlamayana özgə düşmən lazım deyil.
Ahıl kecmişini arxasınca sürüyür, cahıl gələcəyini qabağına qatıb aparır.
Cavanlıqda ucalmağın, qocalıqda yıxılmağın olmaya.
Qocalıq cavanlıqda arzudur, ahıllıqda həsrət.
“Qabusnamə” cavanlıq qaydaları haqqında:
Cavanlıq da dəliliyin bir növüdür, ona görə də cavana dəliqanlı deyirlər.
Süst cavan olma, diribaşıqdan bəla törəməz, amma süstlükdən törəyər.

Bacardığın qədər cavanlıqdan istifadə et, qocaldıqda özün bacarmayacaqsan.
Nə qədər ləyaqətli və istedadlı olsan da yüngülbe-yin qocalarla oturub durma, ağıllı cavanlarla həmsöhbət olmaq yüngül qocalarla həmsöhbət olmaqdan yaxşıdır.

Nə qədər cavansan cavanlıq et, qocaldın - qocalıq.

*Yeddinci fəsil***GƏNC ÖVLADLARIN TƏRBİYƏSİ HAQQINDA**

Gənclik dövründə şəxsiyyətin düzgün formalaşması, gələcəkdə gənclərin bir layiqli və sədaqətli vətəndaş kimi yetişməsinə xeyli kömək edir. Bunun üçün gənclik özündə bir sıra sosial-psixoloji keyfiyyətləri tərbiyə etməlidir. Bu keyfiyyətlərə əxlaqi saflıq, mə-nəvi zənginlik, fəallıq, orijinallıq, əxlaqi şüur, özünü-dərk və s. aiddir. Gənclər arasında əxlaqi dünyagörüşün də formalaşması vacibdir. Bura vicdan, təvazökarlıq, qürur hissi, borc, şərəf və b. kimi əxlaqi kateqori-yalar daxildir.

Şəxsiyyətin ictimai və mədəni mühitdə, eləcə də işdə məqsədyönlü və sistemli şəkildə formalaşma-sına tərbiyə deyilir. Tərbiyə prosesi ailənin və məktəbin birgə fəaliyyəti nəticəsində həyata keçirilir. Bundan əlavə məktəbəqədər (uşaq bağcaları və körpələr evi) və məktəbdənkonar müəssisələr, bir cox uşaq və gənclər təşkilatları, eləcə də qrupları birgə səy göstərərək uşaqların ailə-məktəb tərbiyəsində böyük köməklik göstərir. **Mükəmməl təlim olmadan tərbiyə sahəsində uğur əldə etmək cox cətin**dir. Tərbiyədə şəxsi nümunənin adı həmişə bir meyar kimi tez-tez çəkilir. Tarixən həmişə yaxşı valideyn, savadlı müəllim övlad və ya şagirdin təlim-tərbiyəsi üçün ən gözəl nümunə olmuşdur. **Sevimli Peyğəmbərimiz Həzrəti Məhəmməd əleyhisalamin** söylədiyi müdrik sözlər icərisində tərbiyə mövzusunda dair bir kəlam xüsusi yer

tutur. Onun məzmunu belədir: “Hec bir ata-ana öz uşağına yaxşı tərbiyədən savayı miras qoya bilməz”.

Bizim eradan əvvəl 404-323-cü illərdə yazıb-yaratmış yunan filosofu **Diogen Stobeyli** vaxtıkən gənclərin tərbiyəsi haqqında belə bir dahiyanə fikir söyləmişdi: “Bütün dövlətin əsası nədən ibarətdir? Gəncliyin tərbiyəsindən”.

Görkəmli pedaqoq, yazıçı-publisist **Anton Semyonov Makarenko** (1888-1939) gənc övladların tərbiyəsini məsuliyyətli məsələ olması barədə belə demişdir: “Siz oğlunuzu və ya qızınızı valideynlik fəəhi xətinə həyata gətirib tərbiyə etmirsiniz. Sizin ailə-nizdə, sizin başcılığınız altında gələcək vətəndaş, gələcək xadim və gələcək mübariz yetişir”. Böyük Azərbaycan şairi Səməd Vurğunun (1906-1956) övlada həsr edilmiş bir şeirindən bu sətirlər həmişə dilimin əzbəri olub:

Dünya bir evdirsə, övlad işıqdır,

Oğul arxadırsa, qız yaraşıqdır.

Nəzəriyyə nə qədər güclü olsa da, həyat başqa bir aləmdir. Bəzən nə qədər çalışsan da təlim-tərbiyə sahəsində istədiyin nəticəyə nail ola bilmirsən. Bu hal dəqiq səbəbi bilinməyən problemlərdən baş verir. Yəni irsiyyət amilinə, valideynlər arasında yaxşı münasibət olmamasına görə ailədəki ilk qüsurlu tərbiyə, eləcə də məktəbdə müəllimlərin təlim-tərbiyə işinə zəif nəzarəti belə hallara yol acır.

Sağlam mühiti cirkaba batıran bəzi yeniyetmələrin və gənclərin düşüncəsiz və amansız hərəkətləri getdikcə həyatda daha da azgın forma alır. Nəticədə onlar nədən nədən yeniyetmələri və gəncləri müxtəlif üsullarla öz tərəflərinə cəlb edərək zərərli verdişlərini hələ həyatda bərkiməmiş həmin insanlara öyrətməklə onların tərbiyəsində mənfi təsir göstərilir.

Tərbiyənin təsir qüvvəsini azaldan, onu məhv edən belə üzəndənirəq yeniyetmələr və gənclər, təlimdən geri qalan, iradəsi zəif, hələ dünyaya gözü acılmamış

QOCALIQDAN CAVANLIĞA QAYIDIŞ

məlumatı uşaqları aldatmaq, şirnikləndirmək, ələ almaq, hədələmək, döymək-söymək, şantaj etmək, məsxərəyə qoymaq, utandırmaq və s. üsullarla öz iyrənc dəstələrinə cəlb etməyə müvəffəq olurlar.

HAŞİYƏ. Deyirlər ki, qədim zamanlarda bir kişinin ağıldan kəm olan bir oğlu var idi. Həmin kişi gününün boş vaxtlarını övladına ağıl verməyə sərf etsə də nəticədə söyləri puca çıxırdı. Atasını hey danlayıb deyirdi ki, kənar adam yanında ağzını acma. Lakin birdən söz demək istəsən yaxşı düşünülməmiş, ölçülü-bicilməmiş sözü ağzından çıxarıb adımızı biabır etmə. Kişinin oğlu da hər dəfə söz vermiş ki, bundan sonra kənar adam yanında fikirləşməmiş və atasından icazəsiz danışmayacaq.

Bu söhbətdən bir necə vaxt keçir. Kişinin uzaq vilayətlərin birindən cox hörmətli bir dostu ona qonaq gəlir. Atasının təkidi ilə oğluna da qonaqla görüşməyə razılıq verilir. Oğlan əvvəlcə qonağı başdan-ayağa süzür. Diqqətlə baxıb görür ki, gələn qonağın qulaqları cox yekədir. Özünü saxlaya bilməyib tez atasından söz demək üçün icazə istəyir: -“Ata, olar bir söz deyim”? Atasını qonağa cox gəlsin deyər böyük nəzakətlə:- “Buyur, oğlum, utanma nə sözün var de”. Oğlan: - “Ata, gələn qonağın nə yaman yekə qulaqları var, lap eşşək qulaqlarına oxşayır”- deyər cavab verərək atasını köhnə dostunun yanında pis vəziyyətə salır, biabır edir.

Məktəbdə təhsil alan, məhəllələrdə yaşayan pis yolda olan dələduz yeniyetmələr və gənclər özlərindən kicik və zəif uşaqlara hədə-qorxu gələrək baş verən bu cirkin olaylar haqqında hec yerdə danışmamağı tapşıırırlar. Bəzi uşaqlar ilk dəfə baş verən bu cür hadisəni ya məktəbdə müəlliminə, ya da evdə valideynlərinə acı söyləyirlər. Nəticədə onlar həmin dələduz yeniyetmə və gənclərin təsiri altına düşməkdən tezliklə yayına bilirlər. Baş verən olaylar haqqında sirri gizlin saxlayanlar isə olmuş hadisələr haqqında nə məktəbə-müəllimlərinə, nə də evə- valideynlərinə hec bir məlumat vermirlər. Etdikləri pis hərəkətləri öz valideynlərindən gizlədirlər. Son nəticədə həmin nədən və maymaq övladlar gözü bağlı halda pis yola düşməkdə davam edirlər. Nəhayət, bu bədbəxt taleli nədən uşaqlar, yeniyetmələr və gənclər tez bir zamanda pis verdişlərin qurbanına çevrilirlər.

Gənclik insanda yaşamaq, yaratmaq, dəyişmək, yeniləşmək, irəli getmək, nəyisə ixtira etmək, haranisa kəşf etmək kimi xariqələr yaratmaq arzuları yaşadır. O, həmişə nikbindir. İnsanda yeni həvəs və yeni istək yaradan nadir cövherdir. Yüksək əmək qələbələri, kosmosun, cətin və uca zirvələrin fəth edilməsidir gənclik. Gənclik istənilən arzuya və məqsədə çatmağın yaxın, asan və rahat yoludur. Çünki insanın həyatı boyu bilikdə, bacarıqda, təhsildə, elmdə, təkmilləş-

məkdə, ixtirada, kəşfdə, idmanda, döyüşdə uğur və digər həlledici qələbələr qazanması hec vaxt gənclik ya-sındakı qədər mümkün olmur.

*Səkkizinci fəsil***GƏNCLİK GÖZƏLLİKDİR**

Gözəllik - ən yüksək estetik kateqoriyadır. Gözəllik insanların ruhunu oxşayır, onların qəlbinə məlhəm kimi yayılır. Gözəllik bir sirrdir. Bu sirr min illər boyu bəşəriyyəti düşündürüb, narahat edib. Lakin həmin sirri tam acmaq hələ bu vaxta kimi hec kimə; hec bir dahiyyə, mütəfəkkirə, alimə nəsib olmayıb. Gündən-günə qloballaşan dünyamızda bir-birindən gözəl, zövqləri oxşayan, ürəkləri fəth edən gözəlliklər olduqca coxdur. Bunları saymaqla, görməklə, baxmaqla və tərənnüm etməklə qurtarmaz.

Bu söhbətimizə gözəlliklərin beşiyi olan təbiət gözəlliklərindən başlamaq lap yerinə düşər. Təbiətin yaratdığı hər şey harmonik qanunlara cavab verdiyi üçün həqiqətən gözəldir. Mütəxəssisi olmasan da mən yarpaqların, çiçəklərin quruluşu ilə cox maraqlanıram. Sanki onların ölçüləri və rəngləri peşəsinin vurğunu olan mahir sənətkar əli ilə işlənmişdir. Bütün bu yaradılanların hamısında mövcud olan bu harmoniyanı – gözəllikləri isə Allah-Taalanın biz insanlara təmənna-sız olaraq bəxş etdiyi hədiyyələrdir.

Mən təbiət vurğunuyam, onu anam qədər sevirəm. Onun gözəlliyini seyr etməkdən isə hec vaxt doymuram. Deyəsən, hec ömrümün sonuna qədər də doymayacağam. Çünki gözəllikdən doymaq elə normal həyatın sonu deməkdir:

TƏBİƏTƏ SƏYAHƏT

Ömür vəfa qıldı, verdi səlahət,
Təbiət qoynuna etdim səyahət.
Gəzdim oymaq-oymaq, bir-bir görüşdüm
Təbii gözəllər eşqinə düşdüm.

Acıldı qarşımda geniş mənərə,
Dil acdı ormanlar, dindi dağ-dərə.
Güldü gözlərimdə lələli düzlər,
Lələ yanaqlara vuruldu gözlər.

Tapdım gözəlliyi təbiətdə mən,
Oldum gözəlliyə cox niyyətdə mən.
Döşəndi qarşımda yaşıl cəmənlər,
Günəşdə nurlanıb şəhdə cimenlər.

* * *

Təbiət bizlərə sərvətlər verib,
Geniş ərazilər, sərhədlər verib.
Daim düşündürür bu hikmət məni,
Sirli, müəmmalı bu nemət məni.

Sevdim təbiətdə özəllikləri,
Eşqinə düşdüyüm gözəllikləri.
Təbiət nə icmək, nə də yeməkdir,
Təbiət dünyanın özü deməkdir.

Bu böyük neməti qoruyaq gərək,
Yaşayaq qoynunda, şən ömür sürək.

Uca dağ silsiləsi, sıldırım qaya, qarlı zirvə, yüksək-lərdən axıb gələn şələlə, mənzərəli göl, yaşıl meşə, cüyür, maral, ceyran, dələ, bülbül, kəklik, turac, tovuş quşu və b. Bir sözlə, Ana təbiət yaratdığı hər şeyi harmoniya qaydaları əsasında gözəl, qəşəng və qəlbəyat-an yaratmışdır.

Ən qədim mədəniyyətlərdən biri olan Şumer mədəniyyətində hələ bizim eradan əvvəl XXX-XXV əsrlərdə estetik kateqoriya olan gözəllik haqqında müəyyən təəvvürlər mövcud idi. Sonralar Yunanıstanda, Misirdə bir cox filosoflar gözəllik barədə müxtəlif formada öz fəlsəfi fikirlərini söyləməyə başladılar.

Şərq mədəniyyətinin, həmçinin Azərbaycan mədəniyyətinin hələ bizim eramızdan 9-6 əsr öncə yaranmış **“Avesta” da** (zərdüştiliyin müqəddəs kitabları külliyyatında) **qeyd edilirdi ki, insan həyatındakı məhəbbət, sevinc, səadət və xəşbəxtliyi qadınlar təsəvvür etmək olmaz.** Bu nadir sənət incisi qadın haqqında yazırdı ki: “Gül tikansız olmadığı kimi, səadət də əzabsız, məşəqqətsiz olmur”.

XI-XII əsrlərə aid Azərbaycan xalq ədəbiyyatının ən qədim yazılı abidəsi – qəhrəmanlığa aid ən ulu sənət incisi sayılan **“Kitabi - Dədə Qorqud”** dastanında da estetik baxışlar cox güclüdür. **Eposda deyilir ki, insanların daxili gözəlliyi onların zahiri gözəlliyi ilə tamamlanır.**

Ana təbiət başdan-başa gözəlliklər xəzinəsidir. Hər gün o insanları gül-cicəklə qarşılayır, onları öz qoynuna alaraq təmənna-sız qaydada öz gözəlliklərinə qonaq edir.

(Davamı var)